

Äkthetens kala kind

En tår faller nerför min kind. Långsamt, ömt smekande. Den kyler så mycket mer än mina rosenröda kinder. Den tämjer en vild eld, en rasande ilska, en oundviklig sorg. Den mildrar en ihålig saknad. Jag hade aldrig trott att det var här jag skulle befinna mig just nu, just idag. Jag trodde att vi hade tid. Tåren når min haka och jag torkar varsamt bort den med mina fingrar innan den faller, innan den landar och kraschar mot hårt grus och försvinner. Mina uppsamlade tårar gör mina händer fuktiga. Mellan tummen och pekfingret känns tårarna lena, så mjuka. Det går så lätt. Fåglarna kvittrar och det är högsommar. Det är den varmaste sommaren på länge och om den hade varit något mer som mina tidigare somrar och om det som hände inte hade hänt så hade det också varit den bästa sommaren, men det är det inte.

Den vita kyrkan reflekterar solljuset så fint och får den klarblåa himlen att verka djupt blå i jämförelse. Vid gamla gravstenar skymtas vackra, färgglada blommor i alla former och färger. Närmast mig står nya gravstenar vars blanka yta knappt sett solljuset och vars namn ännu inte vittrat bort, lite längre bort står äldre gravstenar med ojämn yta vars bokstäver i kontrast till de nya stenarna inte längre går att urskilja. Bortom dem sträcker sig gröna gräsmattor som ännu väntar spánt på att få tillhöra någon, att få bädda sig runt om och få sluta sig kring som för att dela sitt lugn. Därefter nås mina ögon av jord som packats fint för att därefter få grönska, få gro och få gömma allt i ett mörker för att bevara. Jag andas tungt och fler tårar faller nerför min kind. Folk kommer och går. De går på knastrande grusgångar för att hämta en vattenkanna, en trädgårdsspade, för att plantera midsommarblomster och för att endast stå stilla och minnas. Vissa är glada, andra är tysta. De står stilla och försöker med alla sina krafter att bygga upp en tegelmur för att hindra ögonen från att tippa runt och svämma över. Törstig, jag är så törstig. Den enda vätskan jag har är den jag gråter ut. Bänken som jag sitter på är varm men som tur är så ger trädet bredvid en liten skugga som skyddar. Lite längre bort står en vit syren vars doft är ljuvligt söt. Jag vet inte hur länge jag har suttit här nu. Tiden går, jag stannar. Långt borta står en gammal man som står och krattar. Han krattar kortklippt, grönt gräs. Förbättrar det perfekta. Hans ansiktsuttryck är ansträngt, han är ytterst koncentrerad. Hans kroppsbyggnad och kroppsspråk utstrålar ålderdom men hans ansikte ser inte ut att vara äldre än femtio år. Femtio, jag har aldrig tidigare funderat så djupt på medelåldern. Det har alltid varit något diffust, något otänkbart som legat så långt in i framtiden att man får huvudvärk bara av att tänka på det men samtidigt så nära att man hinner ta det för givet, tills det inte längre finns där. En åldersgaranti som trots allt inte är någon garanti. Inte för min syster. Min kära syster som aldrig ens kommer att få snudda på ordet

femtio. Aldrig har femtio känts så långt bort. Det hugger till i bröstet och jag hulkar fram det sista ur mitt vattenförråd. Framtiden känns plötsligt väldigt mörk.

Hon skriker. Hon tar tag i ratten och styr åt det motsatta hållet, försöker med all sin kraft att få bilen att lyda hennes order.

-”Sväng åt höger!” Ryter hon.

Bilen lyssnar inte. Jag sitter som fastfrusen. Jag vet att det inte kommer att sluta väl, jag vet att vi kommer att krocka. Jag sätter mig rak, trycker ryggen och nacken mot sätet bakom mig. Sitter exakt så alla biltillverkare vill att man ska sitta i en bil. Jag är idealet. Min syster är inte det. Hennes muskler jobbar, men bilen ger inte vika. Allt går väldigt snabbt. Jag ser skräcken i ansiktet på vartenda barn som sitter i bussen framför oss, de har andan uppe i halsen och ögon uppspärade som stora apelsiner. Hon tar i med hela kroppen, ratten kämpar på andra sidan. Det är som en motsatt dragkamp hinner jag tänka. Bilen far mot vänster i riktning mot den röda passagerarbilen som kommer i motsatt riktning mot oss, sedan smäller det. Bussen med skolbarnen kör förbi längre ned på vägen.

Vem ska dömas? Ingen. Svaret är ingen. Två personer döda, tjugofem är räddade. Jag ställer mig upp i rätten när domen kommer och jag kan inte hålla tyst. Jag gormar och skriker och förbannar allt och alla. De sade bara att det var för det bästa. Det var det bästa för alla. Inte för mig, det var inte det bästa för mig. Bilen var programmerad till att göra så sade dem. Den gjorde bara sitt jobb, den gjorde allt rätt svarade de. Detta var det etiskt korrekta. Nu i efterhand vet jag att jag agerade irrationellt. Jag vet att det var helt rimligt att skolbarnen skulle prioriteras först och främst och att det bästa alltid är att så många människor som möjligt överlever i en sådan situation. Jag kan bara inte undgå från att tänka att det kunde ha varit tjugosju överlevande istället för tjugofem. Jag kan bara inte undgå från att tänka att hon kunde ha överlevt. Hon hade kunnat leva.

Jag torkar ännu en tår från min kind, samlar på mig ännu en glittrande vattenpöl i mina händer. Den suddiga verkligheten blir klar igen. Jag ser skator på gröna gräsmattor som blänker i grönt och lila, jag ser färgglada blommor igen och jag ser den gamla farbrorn. Några meter framför mig står han med krattan som stöd och tittar på mig under sin solbleksgula keps. Han ler ett försiktigt leende, inte av medlidande men av förståelse. Jag torkar snabbt bort mina tårar och ler tillbaka för att signalera att allt är lugnt, att jag är okej. En falsk signal, en avledande manöver. Jag är inte alls okej. Han går långsamt och ryckigt mot mig på bänken. Han sätter sig försiktigt ner bredvid och jag möter hans blick.

-”Hur mår du?” frågar han med klar stämma.

Jag tvekar. Hur mår jag egentligen? Jag borde säga att jag känner mig ledsen eftersom att jag gråter, men jag känner mig mest tom. Jag rycker på axlarna. Vi båda blir tysta. Jag kollar ut över gräset, ser på människorna som rör sig fram och tillbaka, hör fåglarna.

-”Det är tråkigt att se någon så ung som du så ledsen. Var det någon du kände väl?”

Jag sneglar mot den gamle mannen. Han tittar ut över kyrkogården. På hans gröna vindjacka ser jag en liten silvrig bricka där ordet ”vaktmästare” står skrivet i stora bokstäver. Det är alltså hans jobb, att kratta redan perfekta gräsmattor. Om han hade suttit och kollat på mig och om hans ögon hade varit mer nyfikna än lugna så hade jag trott att han snokat. Då hade jag trott att han inte hade något bättre för sig än att ta del av andras olyckliga historier. Som tur är så snokar han inte. Han förstår. Han vill bara hjälpa. Jag bestämmer mig för att berätta. Jag berättar om olyckan. Om bussen som svängde ut på vägen, om bilen som snabbt uppfattade faran och som tvärt styrde åt vänster in mot motsatt körbana. Jag berättar om min syster, min kära syster som inte kunde göra något åt bilen och vars rygg inte orkade stå emot smällen. Det värker sådär i bröstet igen och den varma sommaren gör sig påmind när jag tar några tunga, varma andetag. Vi båda blir tysta. Vi låter det som sagts få den tid det behöver.

-”Det var tråkigt att höra. Jag beklagar.” Säger den gamle mannen efter ett tag.

Det är skönt att höra. Orden lugnar något och får luften att kännas ren igen. Min blick faller åter på scenen framför mig. Jag lägger märke till en kvinna med en randig tröja som går på grusgångarna mellan gravstenarna. Hon har gått där länge nu. Fram och tillbaka. Hon går snabbt förbi stenarna och tittar på de, men hon läser de inte. Armarna har hon i kors och naglarna biter hon på. Hon ser otålig ut, såsom små barn kan göra när de följer med och handlar med vuxna i mataffären. Hon sneglar upp mot bänken där jag och den gamle mannen sitter. Jag bryter ögonkontakten innan den nås och ser plötsligt en liten flicka tillsammans med vad som ser ut att vara hennes föräldrar. Hon är tyst, känner troligtvis av dysterheten i luften där hon står tätt bakom långa ben. I händerna håller hon vita liljor. Liljor. Värken i bröstet kommer tillbaka. Tänk att min syster aldrig mer kommer att få uppleva den ljuva doften av hennes favoritblommor igen. Tanken gör mig sorgsen. Sedan blir jag arg.

-”All denna artificiella intelligens. Den förstör allt. Det finns inget gott med den. Min syster är död på grund av ett beslut som ingen av oss tog och som inte hade behövts tas. Hon hade kunnat väja undan bussen, hon är en br... hon var en bra förare. Hon hade kunnat bromsa och

styra bilen åt det andra hållet om inte bilen hade varit programmerad till att köra in i motsatt körfält.”

-”Troligtvis inte.” Han säger det sakligt. ”Vi vet inte hur det hade kunnat sluta, men sannolikheten att ni skulle ha kört på bussen är ganska stor om det inte hade varit för programmeringen. Människors reflexer och beslutsförmågor är inte tillräckligt snabba i sådana situationer. Är det inte skönt att veta att du inte hade kunnat göra något åt situationen även om du hade velat, att det inte var ditt fel att någon dog? Är det inte skönt att du slipper leva med några skuldkänslor?”

Jag rynkar mina ögonbryn, förbryllad över svaret.

-”Nej, det är det inte.” Jag tvekar, stammar fram orden. Jag känner ilskan hetta upp mina tårsvalkade kinder.

”Det spelar ingen roll. Det har ingen betydelse. Det är fel. Att låta en teknologisk mekanism ta ifrån oss vår mänskliga förmåga att fatta egna beslut utifrån våra egna etiska bedömningar och moraliska tillvägagångssätt är att ta ifrån oss vår mänsklighet. Utan det är vi inte mer mänskliga än någon robot och på tal om robotar så ersätter de dessutom allt. Bussar, skolan inom service, de är överallt. De tar över våra jobb. Det går inte heller att resonera med dem. Det är som att prata med en vägg. Det är inte äkta.”

Den gamle mannen tittar ut över kyrkogården och knäpper ihop sina händer i knäet. Hans ansiktsuttryck är tomt, jag kan inte uttyda någonting. Det enda jag ser är ögonens färg som är lika blå som på en blå tekanna. Inte som havet, inte som färgen av is och inte heller som himlens blåa nyans. De är helt enkelt bara blå, och tomma. På något sätt lyckas han få det att se ut som att han inte tänker efter innan han ger sitt svar.

-”Säg mig vad som är äkta. Om man så visste. Vad är det som gör dig så mycket mer äkta än någon robot där ute, och vad är det som gör en liljekonvalj så mycket mer äkta än det som befinner sig bortom universum? Så länge vi inte har svaren på de frågorna så bör vi inte bekymra oss. Man måste komma ihåg att människor utvecklade den artificiella intelligensen av en anledning, om det så var för att underlätta arbeten, att få människor att må bättre eller av någon annan anledning. Det är en uppfinning likväl som den smarta klocka du har kring armen. Den artificiella intelligensen kanske inte hjälper dig men den kan hjälpa andra. Kom ihåg det när du börjar tvivla igen.”

Något i hans svar får mig att stanna upp och vända mig mot honom. Sättet han talar på skulle få mig att tro att han är runt trettio, men det vita fjuniga håret som sticker ut under kepsen säger något annat. Jag har aldrig tidigare hört en så gammal person resonera såsom han kring artificiell intelligens. Det gör mig förvånad. Han måste vara så pass gammal att var född på en tid då inte ens smarta klockor fanns, ändå talar han som om det skulle vara det mest naturliga i hela universum. Jag tittar på den gamle mannen igen och han har fått tillbaka sitt tomma ansiktsuttryck där han sitter och tittar ut på kyrkogården med sina tekanne-blå ögon. Sedan tittar jag ner på min egen smarta klocka som sitter åtspänd runt min solbrända handled. Den svarta skärmen reflekterar omgivningen runtomkring mig likt en spegel och när jag vinklar den mot mig så ser jag mitt egna gråtspåriga ansikte. Klockan känns plötsligt oerhört klumpig och tung och jag känner genast en impuls att vilja ta av den och stoppa den i fickan. Jag vrider lätt på den och lämnar sedan händerna stilla i knäet. Jag tar mig tillbaka till verkligheten igen med rynkade ögonbryn.

-”Det var inte så jag menade. Med äkta. Jag menar att de aldrig kommer att kunna bli exakt som oss människor. De kommer aldrig kunna ersätta oss. De kommer inte att bli äkta på så vis att de kommer att förstå vad de har för känslor, varför de har känslor. Det är inte deras egna känslor och kommer aldrig att vara. Allt är inlärt. Deras medvetande är obefintligt. Det är varför de inte är äkta.”

Svaret kommer direkt.

-”Ursäkta, jag förstår inte din fråga. Kan du vara snäll och upprepa den.”

Rynkan mellan mina ögonbryn blir större. Jag vänder mig mot den gamle mannen igen. Hans blick är fortfarande vänd rakt fram, men tomheten i den känns nu om möjligt ännu mer påtaglig. Jag känner åter lukten från syrenen, men den känns inte alls lika ljuv som första gången. Nu känns den sur och stark, så att det sticker i näsan och snurrar i huvudet. Det blir tungt och varmt att andas igen. Den gamle mannen sitter stilla, och om det inte vore för lungornas rörelse och de lätta ryckningarna i hans ben så hade jag trott att han var död. Hans mun är lätt öppen, andetagen normala. Jag hör det repetitiva stampandet av en stressad fot och ser kvinnan med den randiga tröjan stå borta vid syrenen när jag vänder mig om. Hon står lutad på en höft med armarna i kors och stampar intensivt foten i marken med ett ansiktsuttryck som utstrålar irritation och brådska. Jag vänder mig mot den gamle mannen igen och ser plötsligt att han andas ut ånga. Precis en sådan ånga som varm-choklad-varma munnar gör en kall vinterdag. En ånga som tar sig ut för att hänga upp sig på små vackra

iskristaller i luften för att synas. Idag finns inga iskristaller i luften. Det borde inte bli någon ånga av varma andedräkter. Jag blir oroad. Jag lyfter min arm för att lägga den på den gamle mannens axel samtidigt som jag frågar:

-”Hur är det fat...”

Jag rycker bort handen lika snabbt som jag lade dit den. Ett rött märke syns på handflatan där jag nuddade mannens arm. Jag tittar förbryllat på honom. Han är skållhet, till och med genom den gröna vindjackan känner jag det. Jag ställer mig hastigt upp och han vänder sin uppmärksamhet mot mig. Jag famlar efter min väska och slänger upp den på axeln.

-”Jag måste gå nu.” Jag börjar röra mig mot grusgångarna i riktning mot det vita staketet och utgången när jag hör den gamle mannen säga efter mig:

-”Kom gärna hit nästa vecka samma tid om du behöver!”

Jag vänder mig inte om utan går raskt mot grinden. Jag öppnar den och stänger den hastigt efter mig igen. Ur min ögonvrå ser jag hur kvinnan med den randiga tröjan slänger sig ned på bänken bredvid den gamla mannen och frenetiskt börjar föra en monolog med sig själv med mannen som tyst lyssnar vid sidan. När jag vänder blicken uppåt ser jag ännu fler bänkar, upptagna av udda par. Den ena personen varierar, den andra är alltid likadan. Jag lade inte märke till det förut. Den andra har alltid en grön vindjacka och en kratta lutandes mot den mörkgröna bänken. Det enda som skiljer de gröna vindjackorna åt är ålder, kön, hårfärg och längd. Annars är de likadana. Jag vrider mitt huvud för att få en större bild av landskapet. På tomma gräsmattor bortom bänkar står fler med grön vindjacka, och krattar redan perfekt klippt gräs. Jag andas tungt. På staketet framför mig sitter ett anslag fastspikat. ”Behöver du stöd? – Prata med någon av våra vaktmästare. En helt ny intelligent metod sk...”. Jag läser halva texten. Jag får en klump i magen och känner mig yr i huvudet. Sedan går med bestämda steg bort från staketet och bort från kyrkogården. Jag vänder mig inte om igen.

/vårbris